

FAGFELLEVDERT ARTIKKEL

«Ikke bare rent blod.» Kvinner bruk av metaforer om medikamentell abort

Norunn Askeland

Professor emerita
Universitetet i Sørøst-Norge

Aud Johannessen

Professor emerita
Universitetet i Sørøst-Norge

Eva Sommerseth

Førsteamanuensis emerita
Institutt for sykepleie- og helsevitenskap, Fakultet for helse- og sosialvitenskap, Universitetet i Sørøst-Norge

Abort

Metaforer

Metaforanalyse

Redsel

Skam

Sykepleien Forskning 2023;18(91724):e-91724

DOI: [10.4220/Sykepleienf.2023.91724](https://doi.org/10.4220/Sykepleienf.2023.91724)

Abstract

Bakgrunn: Metaforer egner seg til å gi uttrykk for det som ikke er umiddelbart synlig, men som likevel kan være en konkret følelse eller kroppserfaring. I denne studien har vi derfor ønsket å løfte frem kvinners bruk av metaforer om medikamentell abort.

Hensikten: Å studere metaforer brukt av norske kvinner som har utført medikamentell abort i eget hjem.

Metode: Denne studien er en sekundær analyse av et materiale hvor det ble gjennomført 24 intervjuer i 2019–2020. Kvinnene ble spurt om sine opplevelser med å gjennomføre abort, om opplevelser underveis i prosessen og om hvilken oppfølging de fikk av helsevesenet.

Resultat: Metaforanalysen viste at kvinnene brukte mange ulike metaforer for å beskrive sine opplevelser. De brukte også mange dempere for å moderere sine utsagn og signalisere at de lette etter ord. Metaforanalysen viste også at kvinnene ofte følte seg ensomme, skamfulle og følgelig ikke verdige til å få helsehjelp – følelser de også kunne streve med etter svangerskapsavbruddet. Disse følelsene ble trolig forsterket av at kvinnene i liten grad ble fulgt opp av helsetjenesten.

Konklusjon: Studien demonstrerte hvordan metaforer er veier til budskap om eksistensielle opplevelser, spesielt om følelser og temaer som kan være vanskelige å formidle på grunn av skam og stigma, og som skaper en følelse av ensomhet. Disse følelsene vedvarte også etter svangerskapsbruddet. For å kunne skreddersy tilstrekkelig støtte bør helsepersonell være oppmerksom på metaforiske budskap og ta hensyn til kvinners ulike livserfaringer med å gjennomføre en abort i eget hjem.

Introduksjon

Selvbestemt abort er sett på som en vanlig rettighet i mange land, også i Norge. Men det å bestemme seg for å ta abort er en kompleks og sammensatt avgjørelse. Abort er politisert, og abortdebatten dreier seg ofte om moralske og etiske spørsmål.

Språkbruken kan være støtende overfor kvinner, særlig når det er harde fronter i abortdebatten, som i en nylig publisert artikkel om språket i debatten mellom for- og motgrupper i Irland (1) og i en tilsvarende debatt i Storbritannia (2). Diskusjonene dreier seg ofte om følelser og om noe som ikke umiddelbart er synlig.

Studier har vist at metaforer egner seg til å uttrykke det som ikke er umiddelbart synlig, men som likevel kan være en konkret følelse eller kroppserfaring (3, 4). I abortdebattene kan det være debattantenes moralske vurderinger som kommer til syne i metaforbruken.

I norsk sammenheng har Merete Flatseth gjort en analyse av abortdebattens førende forestillinger om kvinner. Hun fant at politikerne brukte metaforer som *kvinners helseknekk*, og at de beskrev kvinnes psyke som *porøse objekter*. Etter hennes vurdering var disse metaforene med på å gi kvinnene en etisk god nok begrunnelse for abort (5).

Det er imidlertid gjort få studier av kvinnes egne metaforer om abort. I særlig grad mangler det studier av kvinners metaforer om medikamentell abort.

Metaforer blir i økende grad brukt som «verktøy» i helsetjenesteintervensjoner. Denne studien gir en mulighet for å utforske hvilke metaforer kvinnene selv bruker om sine erfaringer med medikamentell abort (3). En vanlig definisjon på metaforen innen den kognitive tradisjonen er at den «beskriver noe ved hjelp av noe annet» (6).

Metaforer kan bidra til å forstå pasienters symptomer og reaksjoner og motivere dem til å søke omsorg (4, 7). Metaforer egner seg til å uttrykke det som ikke umiddelbart er synlig, men som likevel kan oppfattes som en konkret opplevelse eller kroppserfaring. Dermed kan metaforene gi innsikt og informasjon om viktige erfaringer og pasienters behov for støtte og hjelp (4, 7–9).

På bakgrunn av andre studier (4, 10, 11) om erfaringer til pasienter og pårørende ønsker vi å belyse kvinners erfaringer med å gjennomføre en abort i eget hjem.

Denne studien er en sekundæranalyse av et datamateriale til en [artikkel som ble publisert i 2022](#) (12). Vår studie er tredelt og bygger på disse forskningsspørsmålene:

1. Hvilke metaforer bruker kvinnene om møtet med helsevesenet før og etter en abort?
2. Hvilke metaforer brukes om selve prosessen?
3. Hvilke metaforer brukes for å beskrive fosteret?

Metode

Studien er som nevnt en sekundæranalyse (13, 14) av data fra en kvalitativ studie med individuelle intervjuer, gjennomført i perioden 2019 til 2020 (15). Informantene ble rekruttert gjennom ulike relevante kanaler. Kriteriene for inklusjon var at kvinnene måtte ha erfaring med å ha gjennomgått en medikamentell abort i hjemmet, og aborten måtte ha blitt gjennomført før uke 12.

Totalt besto utvalget av 24 informanter i alderen 24 til 45 år. Informantene hadde ulik sivilstatus, uten at dette var tema i intervjuene. De representerte store deler av landet. I denne artikkelen gjøres det en sekundæranalyse av dataene for å studere metaforene kvinnene bruker for å snakke om sine opplevelser med abort. Ytterligere metodebeskrivelser er gjort rede for i artikkelen til Sommerseth og medarbeidere (12).

Intervjuene

I studien til Sommerseth og medarbeidere (12) ble det brukt en intervjuguide med tre åpne spørsmål:

1. Kan du fortelle om dine opplevelser med å ha gjennomført en medisinsk abort?
2. Kan du fortelle om dine opplevelser underveis i prosessen?
3. Hvilken oppfølging fikk du etter svangerskapsavbruddet?

Hva er en metafor?

Når vi bruker en metafor, snakker vi om noe ved hjelp av noe annet (6). En metafor har to domener eller områder: målområdet og kildeområdet. Målområdet er det vi snakker om, for eksempel en følelse av å bli nedvurdert. Kildeområdet er det vi sammenlikner med, for eksempel søppel.

I setningen «Jeg følte meg som søppel» er det følelsen som er målområdet, og søppel som er kildeområdet, altså det man bruker til å beskrive følelsen. Disse to begrepene er nyttige i arbeidet med å identifisere metaforer. Vi kan si at metaforen flytter mening fra et betydningsområde til et annet.

En metode for å identifisere metaforer (16) er å starte med å lese hele teksten for å etablere en forståelse av innholdet. Deretter bestemmes de betydningsbærende enhetene i teksten, som oftest substantiv, verb, adjektiv og adverb, og i enkelte tilfeller preposisjoner. Her vurderes hvorvidt ord og uttrykk opptrer som en enhet. Deretter må man finne ut om ordene har en annen betydning i andre kontekster, og om denne står i kontrast til den grunnleggende betydningen. Hvis svaret er ja, er ordene brukt metaforisk.

I arbeidet med studien har vi brukt *Bokmålsordboka*, (17) der flere betydninger av ord og uttrykk er listet opp, også metaforiske. Et eksempel ser vi når vi slår opp på ordet *kulde* og får denne forklaringen: «kaldt vær, lav temperatur». Deretter nevnes denne betydningen: «uvennlighet eller avvisende holdning».

Her ser vi at ordboken først nevner den bokstavelige betydningen av kulde (lav temperatur), mens den metaforiske betydningen (uvennlighet) kommer som nummer to. Når det er flere betydninger av et ord, er det som regel slik at den metaforiske betydningen kommer til slutt. Tabell 1 viser prosessen med metaforidentifisering i flere trinn etter Steen og medarbeidere (18). Prosessen er her gjengitt etter Askeland og Agdestein i norsk oversettelse (19).

Tabell 1. Fremgangsmåte i metaforanalysen

Trinn	Stadier	Ja/nei
1	Les hele teksten for å etablere en generell forståelse av den.	–
2	Les deretter for å bestemme de leksikalske enhetene i teksten (som oftest substantiv, verb, adjektiv og adverb, men kan også være preposisjoner). Vurder om ord og uttrykk opptrer som en enhet.	
3a	Bruk ordbok og finn ut hva som er den kontekstuelle betydningen av hver leksikalske enhet.	
3b	Finn ut om den leksikalske enheten har en grunnbetydning som står i kontrast til betydningen den har i konteksten.	
4.	Hvis svaret er ja på punkt 2, 3a og 3b, er den leksikalske enheten metaforisk.	

I tillegg til å registrere metaforer på ordnivå, har vi identifisert metaforsignaler eller metaformarkører, som ofte brukes for å forsterke eller dempe metaforiske utsagn (16).

Eksempler på metaforsignaler kan være ord som *slik, som, sammenliknet med, en slags, faktisk, rett og slett* eller *litt sånn*. Dette er ord som kan innlede metaforiske uttrykk i en setning, og de kan være tegn på at metaforene er ment som forslag eller forhandling om mening. De kan også være tegn på at informantene ønsker å dempe eller forsterke sine utsagn, eller at informantene leter etter ord og uttrykk som kan være dekkende for deres erfaringer.

Etikk

Studien fulgte Helsinkideklarasjonens etiske retningslinjer (20). Den ble vurdert av Regional komité for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk (REK) til å være utenfor deres ansvarsområde.

Studien ble godkjent av Norsk senter for forskningsdata (NSD), referansenummer 22708. Informantene fikk muntlig og skriftlig informasjon om studien og ga sitt skriftlige samtykke før de ble intervjuet.

Resultater

Metaforer om møtet med helsevesenet

Hovedmetaforene informantene brukte i omtalen av møtet med helsevesenet, er vist i tabell 2. Kildeområdet er det konkrete området i naturen man henter omtalen fra, og målområdet er det man snakker om.

Tabell 2. Metaforer om møte med helsevesenet

Kildeområde	Målområde	Positive metaforer	Negative metaforer
Fysisk møte og kommunikasjon	Forståelse	<i>Imøtekommende</i>	Møtte en jordmor som var <i>døv, blind og stum</i>
Juss/rettsvesen	Moralsk vurdering	<i>Ikke dømmende</i>	<i>Ble tråkket på / ble stemplet / white trash-stempel / like lite verdt som søppel</i>
Holde noen oppe	Hjelpe	<i>Kjempestøttende</i>	<i>Står alene</i>
Kulde	Mangel på empati		De ansatte <i>manglet varme og inntoning</i>
Mekanisk innretning	Helsevesenet		<i>Var robotaktig, var som samleband</i>
Dårlig maskineri	Helsevesenet		<i>I ferd med å bryte sammen, et presset system</i>
Byrde/tyngde	Abort		<i>Tung bør å bære</i>

Noen av informantene opplevde at de ble tatt godt hånd om og fulgt opp av helsevesenet, både av helsesykepleiere, fastleger og gynekologer. De ble beskrevet som *imøtekommende, lite dømmende* og *kjempestøttende*. De hjalp til med å *se veien videre* og *så helemennesket*.

Andre uttalte at de møtte liten forståelse og støtte. En av de vanligste metaforene i materialet er *kulde*. Atmosfæren i kvinnenenes møter med helsevesenet ble beskrevet som *robotaktig*, *klinisk* og *iskald*. Det dreide seg om helsesystemet, ikke om helsepersonell. Systemet gjør at helsepersonell ikke helt vet hvordan de skal håndtere det når noen *bryter totalt sammen*, som en av informantene uttrykte det.

Kuldemetaforene og det robotaktige, kliniske og mekaniske vitner om at informantene har følt seg små eller like lite verdt som *søppel*, som var et uttrykk fra en annen informant.

Informantene understreket det mekaniske i helsevesenet knyttet til at aborten ble foretatt hjemme, og at opplegget fremsto som effektivt, eller *kjapt inn og kjapt ut* og *businesslike*. Andre uttrykte en følelse av *å være liten* og *bli tråkket på* når de ble møtt av legen med en forelesning om prevensjonsmetoder.

Informanter fremhevet et ønske om å bli møtt med større forståelse fra helsevesenets side og hadde også forslag til hva som kan gjøres: «Jeg kunne ønsket at de var hakket mer *inntonende*.» En annen ønsket en erfaren jordmor, «ikke en som var *døv, blind og stum*, ei som hadde en litt sånn *varm* og god *fremtoning*».

De vanligste metaforsignalene var dempende, som i *sånn*, *litt sånn* og *på en måte*, noe som kan være tegn på at informantene lette etter de rette ordene for å beskrive vanskelige følelser. Gjennom metaforene kom det likevel tydelig frem at noen av informantene hadde følt seg alene, hadde vært deprimerte og kunne trengt noen å snakke med, men at rådende politikk ikke ga rom eller tid til dette.

Som tabell 2 viser var flertallet av metaforene negative, men noen gir også uttrykk for at møtet med helsevesenet var positivt.

Metaforer om prosessen

Metaforene om prosessen er dokumentert i tabell 3. Også her er kildeområdet det konkrete området i naturen man henter omtalen fra, og målområdet det man snakker om.

Tabell 3. Metaforer om selve abortprosessen

Kildeområde	Målområde	Positive metaforer	Negative metaforer
Hav i bevegelse	Fysiske smerter ved abort		<i>Bølger av smerte</i>
Menstruasjon/fødsel	Fysiske smerter ved abort		<i>Som å ha flere menstruasjoner på én gang. Det tok ikke lang tid før det gikk opp for meg at dette var en fødsel.</i>
Naturkatastrofer	Fysiske smerter ved abort		<i>Det buldrer og braker, romsterer nedi der, murrer.</i>
Hydraulikk	Fysiske smerter ved abort		<i>Til slutt fikk jeg en enorm pressfølelse.</i>
Tannverk	Fysiske smerter ved abort		<i>Jeg kalibrerte opp mot denne tannfaenskapen som hadde vært et par måneder før.</i>
Fosser i naturen	Blødninger ved abort		<i>Så kom det ut i bøtter og spann, så bare fosset det ut, jeg fikk en sånn fossblødning, hvor strålen nærmest bare sto ut av meg.</i>
Kuer som rauter	Hyling av smerte		<i>Man blir litt sånn dyrisk i den typen smerter, jeg hylte litt sånn som jeg tenker man gjør når man føder, da, sånn akkurat som kuer som rauter.</i>
Utmattelse	Mangel på krefter		<i>Uten noe kraft i kroppen. Jeg husker ikke at jeg gikk. Som en potetsekk, fra seng til do til dusj.</i>
Kulde	Mangel på følelse/empati		<i>De rundt meg sier jeg er et kaldt menneske, som ikke viser følelser eller tegn til empati. En måte å overleve på er å stenge av.</i>
Narkotika	Smertestillende tabletter		<i>Det var som om jeg hadde tatt stoff, rett og slett.</i>
Rensing	Følelse etter aborten	<i>Det ble på en måte en sånn renselses-prosess, det tar jo litt tid før den blir seg selv igjen.</i>	
Drapsvåpen	Bruke tabletter for å drive fosteret ut		<i>De kommer kanskje til å se på meg annerledes, som en barnemorder eller noe. Men det var jo det at den første tabletten stoppet vel alt, den drapstabletten, holdt jeg på å si.</i>

I prosessen med å få fosteret ut ble de fysiske smertene beskrevet på ulike måter. De ble sammenliknet med *bølger* og beskrevet som å *ha flere menstruasjoner på én gang*. Da prosessen startet, opplevdes det som naturkatastrofer: «Det *buldrer* og det *braker*, jeg følte jo at det *romsterte* nedi der, men det skjedde ingen ting. Men da det først begynte å *murre*, så gikk det raskt. Til jeg fikk en sånn ekstrem *pressfølelse*.»

Kroppens fysiske arbeid med å få fosteret ut kunne være utmattende og ble opplevd som noe man måtte ståls sette seg mot: «Jeg *kalibrerte* opp mot denne *tannfaenskapen* som hadde vært et par måneder før. Så tenkte jeg: 'Ok, jeg vet at dette her *går over*. Kroppen *ordner opp*.'»

Å stole på kroppen betyr også å gi seg over til sterkere krefter i seg selv: «For ja, jeg ble jo litt sånn *urmenneske*.» Metaforen *urmenneske* er et sterkt uttrykk, og informanten valgte å dempe det ved hjelp av metaforsignalet *litt sånn*. Metaforen er nært knyttet til fødsel, og det viste seg å være tilfellet her: «Mm. Ja, jeg var helt [...] og det var [...] tok ikke lang tid [før] det gikk opp for meg at dette her er en *fødsel*.»

Aborten opplevdes som noe mer dramatisk enn en fødsel, som her fortalt av en kvinne som dro bort til en venninne for å slippe å være alene: «Jeg hadde ikke før kommet bort til venninnen, og så kom det ut *i bøtter og spann*.» Denne aborten viste seg å bli en blodig og dramatisk affære: «Og da bare *fosset* det *ut*, og etterpå så var det ingen ting. Ja, for det var mye, og jeg kjente jo at det var noe gærent.»

Vedkommende skulle vise seg å ha rett i at det var noe galt: «Det lå i kroppen min i seks uker før jeg fikk en sånn *fossblødning*, hvor det nærmest, hvor strålen nærmest bare *sto* ut av meg.» Metaforen *fossblødning* er et sammensatt ord, noe som er vanlig for mange metaforer. Her ligger det implisitt at blodstrålen sammenliknes med en foss.

Når smertene underveis i prosessen ble beskrevet, benyttet de metaforer knyttet til det dyriske: «Man blir litt sånn *dyrisk* i den typen smerter, ja eller jeg hylte litt sånn som jeg tenker at man gjør når man føder da, sånn akkurat som *kuer som rauter*.»

Den sterke metaforen *dyrisk* og sammenlikningen med kuer blir kommentert gjennom metaforsignalene *litt sånn* og *akkurat som*, der den første demper, mens den andre forsterker. Metaforene understreker det utmattende i prosessen, som denne kvinnen beskrev det: «Uten noe *kraft i kroppen*. Jeg husker ikke at jeg gikk. Som en *potetsekk*, fra seng til do til dusj.»

Metaforene beskrev også hvordan kroppen ble satt i beredskap for å mestre, og kuldemetaforen dukket opp på nytt: «Jeg tåler en del, jeg er *et kaldt menneske*. De rundt meg sier at jeg er *et kaldt menneske*, som ikke viser følelser eller tegn til empati. Sier de. Men sånn er det. En måte å overleve på er å prøve å la være å huske det som har skjedd. Så det ble nok litt *stengt av*. Å *stenge av*, ja.»

At det var vanskelig å huske det som hadde skjedd, kan også henge sammen med medisinerings. Kvinnene fortalte at de fikk med seg smertestillende tabletter hjem fra sykehuset, og de nok var sterkere enn vanlige tabletter: «Altså det var *stoff, jeg ble borte, jeg ble helt borte* etter det. Det hjalp på smertene, men ikke hundre prosent, men de hjalp på nervene, jeg var ikke så nervøs, det husker jeg. Jeg husker, *det var som jeg hadde tatt stoff*, rett og slett.»

Etter aborten var det to følelser som dukket opp. Først kom lettelsen: «Så det ble på en måte en sånn *renselsesprosess* [...] altså kroppen tar jo litt tid før den *blir seg selv* igjen.»

Deretter skildret de skyldfølelse og et ønske om ikke å fortelle andre at de hadde tatt abort: «At kanskje de er mer negative til det sånn egentlig, at de kommer til å se på meg annerledes, som en *barnemorder* eller noe.»

Og selve tabletten de fikk for å drive ut fosteret, fikk også et navn: «Subutex er, eller, jeg husker ikke hva jeg fikk, men det var jo det at den første tabletten stoppet vel alt, den *drapstabletten*, holdt jeg på å si.»

Som tabell 3 viser, var de fleste metaforene om prosessen negative. Unntaket er metaforen om renselse, som i denne sammenhengen må tolkes som positiv.

Metaforer om fosteret

Tabell 4 viser hovedmetaforene som ble brukt om fosteret, med kildeområde og målområde. Metaforene er ikke delt inn i positive og negative, som i tabell 3 og 4, da det var vanskelig å gjøre med akkurat disse metaforene.

Tabell 4. Metaforer om fosteret

Kildeområde	Målområde	Metaforer om fosteret
Medisinsk tenkning	Fosterets liv	Samboeren min var flink til å tenke sånn medisinsk, det var på en måte <i>ikke noe liv</i> .
Klump eller kake	Fosteret	Men så kom det vel en eller annen gang <i>en klump</i> , det var liksom <i>store blodkaker</i> .
Å brenne seg fast / brenne seg inn	Å gjøre dypt og varig inntrykk	Det bildet [av fosteret] er <i>som brent fast på netthinnen</i> .
En myrdet person	Fosteret	Det er <i>et drapsoffer</i> . Nå er det noe som jeg har drept. Noe dødt.
Menstruasjon	Fosteret	Liksom <i>ikke bare rent blod</i> , det er misvisende å si at det er <i>en ekstra stor mens</i> .
Hudskraping	Å utføre abort	<i>Som å skrape huden av armen. Døde celler, liksom.</i> Eller litt mer enn det, da.
Unaturlig skapning innvendig	Uønsket graviditet	Det var helt forferdelig, ja, det var <i>som å ha et monster groende inne i seg</i> , jeg kan ikke si det engang.

Noen informanter brukte pronomenet *det* om fosteret: «Akkurat det syntes jeg var det verste, at man bare ventet på at *det* skulle komme ut. Jeg var så redd for å se noe. Jeg syntes det var så leit, hadde ikke lyst til å [...]» Det spesielle med bruken av *det* i denne sammenhengen er at informantene ikke benyttet noe annet navn på fosteret, og det er derfor ikke godt å vite hva *det* refererer til. Kanskje er bruken av *det* et tegn på at informanten lette etter ord.

Noen ganger ble fosteret benevnt som *en klump*, *en blodkake* eller *noe uformelig*, særlig når de snakket om å sitte på do og blø: «Fortsatte det å blø, og så kom det vel en eller annen gang *en klump*.» «Ja. Ja da, det er jo liksom *store blodkaker*. Og så vet man jo hva som er inni der.»

De kvinnene som tillot seg å undersøke det som kom ut, brukte andre ord om fosteret, som i dette tilfellet: «Og så gikk jeg på do og tørket meg. Og der var det, da skjønnte jeg at det er *embryoet*. Det er det verste jeg har sett i hele mitt liv. Det bildet er som *brent fast på netthinnen*. Det er ikke noe pent syn. Da skjønnte jeg hva venninnene mine mente med 'ikke se ned', det var et forferdelig syn. Det er veldig spesielt å se det *embryoet*, altså *det* er jo en *klump*, men *det* har jo *liksom*, *det* har blodårer, og *det* har vev, og det er *liksom*, det er kjempespesielt.» Kvinnen var på vei til å uttrykke en annen metafor enn *klump*, men hun sa ikke noe mer enn «*liksom*», noe som dempet inntrykket av at det kunne være snakk om et lite menneske.

En av informantene var svært direkte i språkbruken og omtalte fosteret som et *drapsoffer*. På spørsmålet om hun da mente at hun hadde drept sitt eget barn, svarte hun: «Jeg kan godt omskrive det, kan godt snakke om det på en helt annen måte som gjør det lettere for meg som menneske, men hvorfor skulle jeg det? Jeg er ganske *hard* mot meg selv, skjønner du. Men jeg tenker at det er også en måte å *tåle* livet på.»

En annen informant snakket også om å drepe, men med en annen innstilling i ettertid: «Nå er det noe som jeg har drept. Noe dødt. Men jeg har jo aldri tenkt at det er drept. Jeg prøver liksom hele tiden å *distansere* meg. Jeg har sagt at det er som å *skrape huden av armen*. *Døde celler*, liksom. Eller litt mer enn det, da.» Dette utsagnet er et eksempel på at tanken på aborten endret seg i ettertid. Hun tok avstand fra sin tidligere språkbruk ved å benytte demperen *liksom*: «[...] *døde celler*, *liksom*».

Diskusjon

I møte med helsevesenet var det tydelig at noen opplevde både *varme* og *imøtekommenhet* fra enkeltpersoner, men at systemet likevel fremsto som *mekanisk*, *robotaktig* og preget av *kulde*. Kvinnene opplevde også at de ble sett på som *søppel*, og de følte seg *skamfulle* og tenkte at de hadde oppført seg dumt og derfor fortjente *straff*. Det de ønsket, var å bli sett og forstått. Enkelte mente at det var uforsvarlig med medikamentell abort hjemme, og at aborten burde ha foregått på sykehus.

Dette funnet står i kontrast til en annen studie, som viser at 96 prosent av kvinnene opplevde det som trygt å være hjemme under aborten (21). I en oversiktsartikkel understrekes det at det er viktig å ha strategier som reduserer overraskelser for kvinnen. Videre er det essensielt å tilstrebe og etablere en grad av kontroll blant kvinnene ved en medikamentell abort i eget hjem (22).

Metaforene som ble brukt om selve abortprosessen, dreide seg både om fysiske og mentale opplevelser. Fysisk ble aborten sammenliknet med en naturkatastrofe, med *bølger*, *romstering*, *buldring*, *fossblødninger* og *eksplosjoner*. Den ble også sammenliknet med en fødsel.

Kvinnene brukte dessuten metaforer som fremhevet det *dyriske* i prosessen, og sammenliknet sin egen hyling med *lyden av kuer som rauter*. Påkjennningene førte til total kraftløshet og en følelse av å bevege seg rundt *som en potetsekk*.

Den mentale prosessen ble beskrevet med *kulde*, denne gangen som egen kulde, som redskap for å få kroppen til å mestre. Videre nevnte kvinnene at en av strategiene for å mestre var *å stenge av* og ikke huske. Den manglende hukommelsen ble også styrket med sterke smertestillende tabletter, så sterke at de minnet om *stoff* eller narkotika.

Videre skildret de både en følelse av *renselse* og *lettelse* og det å *bli seg selv igjen*. Men samtidig fulgte skyld og skam med på lasset, og ikke minst følelsen av å være en *barnemorder* ved å ha tatt en *drapstablett*. De som hadde et mest avklart forhold til aborten, innså samtidig at aborten var et nødvendig onde, at «man greier ikke alt bestandig.»

Metaforene om fosteret var ofte forsiktige, enten ved at fosteret knapt ble nevnt, eller ved at det ble omtalt som «*bare*» *et embryo* eller «*et sånn*» *embryo*. Denne måten å omtale fosteret på er klinisk og medikamentell, noe en av informantene reagerte på. En annen informant sa direkte at hun prøvde å *distansere* seg fra det hun hadde gjort. Informantene strevde spesielt med å finne ord da de omtalte fosteret.

En av de sterkeste metaforene i omtalen av fosteret var metaforen om å ha *et monster groende inne i seg*, en beskrivelse av å være gravid når du egentlig ikke vil ha barnet. Her dempet informanten sitt eget utsagn ved å si: «Jeg kan ikke si det, engang.» Gjennom disse utsagnene aner vi hva det har kostet å ta abort, og hva det har kostet å snakke om det i etterkant.

Kvinnen som omtalte tabletten som en *drapstablett*, og som så på seg selv som en *barnemorder*, uttrykte hvordan hun hadde opplevd prosessen både da og i ettertid. Hun bar i likhet med flere av kvinnene på en tung sorg etter aborten. Hun følte dessuten at mangelen på empati fra sykehusets side nærmest føltes som en fortjent straff, her uttrykt gjennom metaforene: «Dette må du *ordne opp i* selv, når du først har *kommet i ulykka*.»

Kvinnene beskrev aborten som en ensom prosess som de bare måtte gjennom. Dette utsagnet kan tydes som at det ikke var organisert med rom for oppfølging, empati og involvering. Kvinnene beskrev at de i liten grad ble fulgt opp av helsepersonell i prosessen. De ble informert om at de ikke burde være alene hjemme under aborten. De hadde mulighet til å ta kontakt med helsepersonell, men de var usikker på når de burde og kunne ta kontakt.

I den avsluttende prosessen av aborten oppsto det også usikkerhet om når utdrivelsen var avsluttet. Denne studien viser at medikamentell abort er en prosess som helsepersonell i liten grad deltar i. Liknende funn understrekes også i den første analysen av materialet (12).

Først og fremst gir metaforstudien tilgang til informantenes eget språk. Den får frem detaljene og intensiteten i informantenes opplevelser, i og med at metaforene er deres egne. Studien kommer dermed tett på informantenes følelser og får dessuten frem variasjonen mellom informantene og hvordan de tolker sin egen situasjon.

Det vil være av verdi at helsepersonell i møte med disse kvinnene lytter til kvinnenes språk og metaforbruk i samtale. Studier har vist at det å lytte kan være et hjelpemiddel i arbeidet med å forstå hverandre, og dermed også yte bedre omsorg (4, 7, 23).

Styrker og svakheter ved studien

Styrken i metaforstudien vår er at den viser hvordan metaforer gir mulighet for fortettet og figurative uttrykk for følelser og opplevelser, spesielt de som er vanskelige å formidle med ord. Kvinnene hadde ekstraordinære omsorgsutfordringer, og metaforer gir «verbale bilder» av situasjonen deres. Å gjennomføre en abort i eget hjem innebar dessuten store utfordringer for kvinnene. Det utløste sterke følelsesmessige reaksjoner og indikerer behov for støtte.

I tillegg er vår studie nøyere med metoden og fremgangsmåten for metaforidentifisering enn det som er vanlig i metaforstudier. Steen og medarbeidere (18) har påpekt at mange studier er unøyaktige i metaforidentifiseringen og registreringen av metaforenes kontekst.

Vi har forsøkt å vise konteksten ved å gjengi sammenhengen metaforene opptrådte i, og ved å registrere metaforsignaler. De kan være uttrykk for informantenes holdning til det som blir uttrykt, og kan vise hvorvidt de ønsker å forsterke eller dempe utsagnene sine.

Studien er som nevnt en sekundæranalyse av materialet i en annen studie (12), der en innholdsanalyse ga de samme funnene. I tillegg gir denne studien tilgang til informantens følelser og språk for å gjennomføre en abort i eget hjem. Studien gir også mer kontekst for følelsene og metaforene.

På den måten kan man si at vår studie gir nærhet til et fenomen som er til stede i datasettet, men som ikke var det essensielle i primærstudien (14). Slik sett kan kontekstorienterte metaforstudier frembringe ny kunnskap om grunnene til at det er vanskelig for kvinner å gjennomføre abort, også når aborten er deres eget valg.

På samme tid er det viktig å innse at vår analyse av metaforer har begrensninger. Når målet med forskningen er å få mer detaljert kunnskap om livssituasjonen til kvinner som har gjennomført en abort i sitt eget hjem, og deres spesifikke behov for omsorg og støtte, kan kvalitative metoder, som metaforstudier, kombineres med kvantitative metoder.

Statistisk sett kan funnene i vår studie ikke generaliseres, men vi argumenterer for at funnene våre vil være overførbare til andre kvinner som gjennomfører en abort i sitt eget hjem (15).

Konklusjon

Denne studien har vist hvordan metaforer er veier til budskap om opplevelser, spesielt om følelser og temaer som ellers kan være vanskelige å formidle, som aborter utført i eget hjem. Kvinnenes situasjon er fortiet, tabubelagt og stigmatisert og skaper en vedvarende følelse av ensomhet.

Videre viser studien hvordan metaforer gir mulighet for fortettede og figurative verbale erfaringer og relaterer dem til hverandre. Metaforene i studien vår formidler og forbinder følelser og handlinger knyttet til komplekse og utfordrende livsomstendigheter.

Studien viser også at helsepersonell bør være oppmerksom på metaforiske budskap for å kunne skreddersy støtte til hver enkelt person, i dette tilfellet kvinner som har eller skal gjennomføre en abort i sitt eget hjem.

Forfatterne oppgir ingen interessekonflikter.

«BØLGER AV SMERTE»: Helsepersonell bør være oppmerksom på metaforiske budskap og ta hensyn til at kvinnene kan ha ulike erfaringer med å ta abort hjemme. *Illustrasjonsfoto: Ivanko80/Shutterstock/NTB og Aleksandr Davydov / Mostphotos. Montasje: Hilde Rebård Evensen*

1. Statham S, Ringrow H. 'Wrap our arms around them here in Ireland': Social media campaigns in the Irish abortion referendum. *Discourse & Society*. 2022;33(4):539–57. DOI: [10.1177/09579265221088132](https://doi.org/10.1177/09579265221088132)
2. Lowe P. (Re)imagining the 'backstreet': Anti-abortion campaigning against decriminalisation in the UK. *Sociological Research Online*. 2019;24(2):203–18. DOI: [10.1177/1360780418811973](https://doi.org/10.1177/1360780418811973)
3. Tay D. Using metaphor in healthcare. I: Semino E, Demjén Z. *The Routledge handbook of metaphor and language*. London: Routledge; 2016. s. 371–85.
4. Johannessen A, Engedal K, Thorsen K. Adult children of parents with young-onset dementia narrate the experiences of their youth through metaphors. *Journal of Multidisciplinary Healthcare*. 2015;27(8):245–54. DOI: [10.2147/JMDH.S84069](https://doi.org/10.2147/JMDH.S84069)
5. Flatseth M. Abortpolitikkenes førende forestillinger om kvinner. *Tidsskrift for kjønnsforskning*. 2010;34(2):92–108. DOI: [10.18261/ISSN1891-1781-2010-02-02](https://doi.org/10.18261/ISSN1891-1781-2010-02-02)
6. Semino E. *Metaphor in discourse*. Cambridge: Cambridge University Press; 2008.
7. Thorsen K, Johannessen A. Metaphors for the meaning of caring for a spouse with dementia. *Journal of Multidisciplinary Healthcare*. 2021;14:181–95. DOI: [10.2147/JMDH.S289104](https://doi.org/10.2147/JMDH.S289104)
8. Lakoff G, Johnson M. Conceptual metaphor in everyday life. *The Journal of Philosophy*. 1980;77(8):453–86. DOI: [10.15388/LK.2011.22800](https://doi.org/10.15388/LK.2011.22800)
9. Cameron L, Maslen R. *Metaphor analysis*. London: Equinox; 2010.
10. Johannessen A, Thorsen K. Personsentrert omsorg i praksis: fire perspektiver på støttekontakttjenesten i demensomsorgen – en case studie design. *Nordisk tidsskrift for helseforskning*. 2018;14(2). DOI: [10.7557/14.4323](https://doi.org/10.7557/14.4323)
11. Thorsen K, Johannessen A. Omsorg til siste livsfase for yngre personer med demens: Omsorg som fremmer livskvalitet? *Nordisk tidsskrift for helseforskning*. 2021;17(2). DOI: [DOI: 10.7557/14.5851](https://doi.org/10.7557/14.5851)
12. Sommerseth E, Sandvik BM, Dahl B, Røseth I, Lyberg A. Kvinners erfaringer med helsetjenestetilbudet ved medikamentell abort. *Sykepleien Forskning*. 2022;17(89883):e-89883. DOI: [10.4220/Sykepleienf.2022.89883](https://doi.org/10.4220/Sykepleienf.2022.89883)

13. Chatfield SL. Recommendations for secondary analysis of qualitative data. The Qualitative Report. 2020;25(3):833–42. DOI: [10.46743/2160-3715/2020.4092](https://doi.org/10.46743/2160-3715/2020.4092)
14. Hinds PS, Vogel RJ, Clarke-Steffen L. The possibilities and pitfalls of doing a secondary analysis of a qualitative data set. Qualitative Health Research. 1997;7(3):408–24.
15. Malterud K. Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag: en innføring. Oslo: Universitetsforlaget; 2017.
16. Goatley A. The language of metaphors. London, New York: Routledge; 1997.
17. Språkrådet, Universitetet i Bergen. Bokmålsordboka. Tilgjengelig fra: <https://ordbokene.no/> (nedlastet 10.03.2023).
18. Steen GJ, Dorst AG, Herrmann JB, Kaal AA, Krennmayr T. Metaphor in usage. De Guyter Mouton. 2010;21(4):765–96. DOI: [10.1515/cogl.2010.024](https://doi.org/10.1515/cogl.2010.024)
19. Askeland N, Agdestein MW. Metaforer – hva, hvor og hvorfor? Oslo: Universitetsforlaget; 2019.
20. General Assembly of the World Medical Association. World Medical Association Declaration of Helsinki: ethical principles for medical research involving human subjects. J Am Coll Dent. 2014;81(3):14–8. Tilgjengelig fra: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/25951678/> (nedlastet 10.03.2023).
21. Pay ASD, Aabø RS, Økland I, Janbu T, Iversen O-E, Løkland M. Medical abortions performed by specialists in private practice. Tidsskrift for Den norske legeforening. 29.05.2018. DOI: [10.4045/tidsskr.18.0041](https://doi.org/10.4045/tidsskr.18.0041)
22. Baraitser P, Free C, Norman WV, Lewandowska M, Meiksin R, Palmer MJ, et al. Improving experience of medical abortion at home in a changing therapeutic, technological and regulatory landscape: a realist review. BMJ Open. 2022;12(11):e066650. DOI: [10.1136/bmjopen-2022-066650](https://doi.org/10.1136/bmjopen-2022-066650)
23. Johannessen A, Askeland N. Metaforer om sykdom og død: en litteraturoversikt. I: Johannessen A, Askeland N, Jørgensen IB, Ulvestad J, red. Døden i livet. Oslo: Cappelen Damm Akademisk; 2018. s. 153–69. DOI: [10.23865/noasp.40](https://doi.org/10.23865/noasp.40)